

УДК: (316.3+316.35) : (364-4+364-7 + 364.4+364.6)

DOI: 10.31499/2618-0715.2 (7).2021.244061

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ТА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я

Джавадян Олександра-Марія, магістр соціальної роботи, студентка 2 року програми підготовки докторів філософії за спеціальністю «Соціальна робота», Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна.

ORCID 0000-0002-7656-7578

E-mail: alexandradzhavadian@gmail.com

У статті розкрито питання впливу соціальної реклами на здоров'я, причому не тільки фізичне, а й психологічне. Досліджено світові та вітчизняні кампанії соціальної реклами на тему ментального здоров'я. Розглянуто окремі аспекти соціальної реклами в Україні. Проведено аналіз теоретичних праць вітчизняних фахівців та закордонних видань. Зроблено висновок, що соціальна реклама могла б здійснювати превенцію, сприяти соціалізації, виконувати роль соціального працівника і покращувати соціальний клімат у країні, попереджувати суспільство про наявні ментальні проблеми, не дозволяти їм поширюватися, а ще сприяла б реалізації проектів.

Ключові слова: соціальна реклама; первинна профілактика в соціальній роботі; ментальне здоров'я; психічне здоров'я; соціальні кампанії; здоров'я; здоровий спосіб життя; психічні розлади.

THE IMPACT OF SOCIAL ADVERTISING ON MENTAL HEALTH

Oleksandra-Mariia Dzhavadian, Master of Social Work, 2nd year student of the Doctor of Philosophy training program in the specialty "Social Work", Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine.

ORCID 0000-0002-7656-7578

E-mail: alexandradzhavadian@gmail.com

The article discusses the importance of social advertising impact on physical health and mental health. Global and domestic social advertising campaigns on mental health are studied, their orientation, goals and implementation are analyzed. The article considers some aspects of social advertising in Ukraine and abroad. It is described that social advertising performs functions in the system of social work and what tasks it can perform as a mass medium in the context of social work. Statistical data on the incidence of mental disorders in Ukraine are analyzed. International projects to improve mental health have been identified, such as the approval by the World Health Organization of the Comprehensive Plan of Action in the Field of Mental Health. The level of quality of life depends on the state of mental health, due to which a person can feel himself / herself as a full and significant part of public life and be a worthy citizen of his country. The population, which has a good level of mental health, shows labour productivity, active social position, unity, social peace and stability. It has a positive impact on the economic and social development of the country. An analysis of theoretical works of domestic experts and foreign publications shows that social advertising could prevent, promote socialization, play the role of social worker and improve the social climate in the country, warn society about certain problems and prevent their spread. It was also concluded that social advertising provides an opportunity to implement social projects that can not only raise awareness of the importance of mental health of the population of Ukraine but also directly involve people in their implementation and the formation of a healthy Ukrainian society.

Keywords: social advertising, primary prevention in social work; mental health; mental health; social campaigns; health; Healthy Lifestyle; mental disorders.

Постановка проблеми. Сьогодні використання соціальних мереж, і телебачення, повсюдні банери і реклама є цілком звичним для кожного. Реклама, а саме соціальна реклама, передбачає інформування громадян про актуальні проблеми в соціумі, змінює моделі суспільної поведінки на більш позитивні, а ще популяризує соціальні послуги. У країнах Європи та США вона вже давно застосовується як засіб первинної профілактики населення, засіб формування цінностей, здорового способу життя, допомагає соціальним працівникам попереджувати небажані проблеми у населення. Часто ця реклама пов'язана саме з порушеннями психічного здоров'я. Всесвітня організація охорони здоров'я надає велику увагу цьому питанню. Та чи може соціальна реклама запобігти, допомогти або хоча б змінити ставлення до питань ментального здоров'я в Україні? Адже соціальна реклама в Україні здебільшого розкриває тему інфікування ВІЛ та СНІД, попереджує населення про негативний вплив тютюну та алкоголю, проте не порушує важливості збереження психічного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні на першому місці серед психічних розладів (понад 40 %) – ті, що виникають в результаті залежності від наркотиків та алкоголю. На другому місці – розлади внаслідок органічного враження головного мозку (деменція та хвороба Альцгеймера). Наступна група – порушення інтелектуального розвитку, потім – шизофренія, шизофренічні розлади. І завершують список – невротичні, тривожні розлади, включаючи депресію. За статистикою, на останню припадає дуже малий відсоток, хоча, за даними ВООЗ, Україна посідає у світі одне з перших місць із захворюваності на депресію. На кінець 2016 року в Україні 261 240 хворих на психічні розлади мали групу інвалідності, з них 8,5 % – діти у віці 0–17 років [7].

Мета статті – проаналізувати зв'язок ментального здоров'я із соціальною рекламою та показати важливість впливу соціальної реклами на здоров'я не тільки фізичне, а й психологічне; дослідити світовий досвід соціальної реклами на теми ментального здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) дає таке визначення здоров'ю: «Здоров'я є станом повного фізичного, душевного і соціального благополуччя». Воно включає в себе три складові:

- 1) відсутність хвороби;
- 2) злагоджену роботу організму, що дозволяє повноцінно виконувати всі функції;
- 3) стан гармонії всередині себе і між собою, фізичним та соціальним середовищем. Відповідно, ментальне здоров'я є його ваговою частиною.

Якщо ці три показники в нормі, то людина стає стресостійкою, працездатною, продуктивною та активною у громадському житті. Також від емоційного стану залежить, чи здатна людина виконувати певні соціальні ролі, усвідомлювати власні емоції та керувати ними, бути відкритою до розвитку та навчання [4].

ВООЗ окреслює 7 складових психічного здоров'я:

- розуміння постійності та ідентичності свого фізичного і психічного Я;
- уміння поводитися відповідно до встановлених норм;

- об'єктивне ставлення до себе і своїх вчинків;
- адекватна психічна реакція на вплив середовища;
- здатність підлаштовувати свою поведінку залежно від зміни життєвих обставин;
- сталість і однаковість емоційних реакцій на однотипні ситуації;
- планування власного життя та реалізація поставлених цілей [1].

Стресостійкість, як складова психічного здоров'я людини, залежить від багатьох факторів. Один із найважливіших – генетика. Спадковість може впливати аж до сьомого покоління. Також багато чого залежить від виховання, умов зростання, впливу батьків та оточення. Соціум також диктує свої правила, і в людини з'являються нові ситуації для виникнення стресу і пізнання себе у стресових ситуаціях. Навчання, робота, особисте життя – все це також залишає слід на нашому психологічному здоров'ї, а при низькій стресостійкості виникають психічні розлади. Деякі з них не лікуються, тільки полегшуються за рахунок терапій, та все ж є і ті, які піддаються лікуванню.

У червні 2018 року почала діяти одинадцята редакція Міжнародного класифікатора хвороб. Її повне впровадження планується до 2022 року. Міжнародний класифікатор хвороб (скорочено МКХ) є основним документом світової системи охорони здоров'я. За його допомогою виокремлюють види розладів поведінки та психіки, серед яких – невротичні, стресові та психосоматичні розлади; органічні та симптоматичні психічні розлади; розлади, що є наслідком уживання психоактивних речовин; поведінкові синдроми (пов'язані з фізичними факторами); розлади зрілої особистості та поведінкові розлади; розумова відсталість; розлади, пов'язані з психологічним розвитком; шизофренія, шизотипові стани та маячні розлади; розлади настрою; розлади поведінки (переважно починаються в дитячому чи підлітковому віці); та неуточнені психічні розлади» [2].

Як було згадано, в Україні на першому місці серед психічних розладів (понад 40%) – ті, що виникають у результаті залежності від наркотиків та алкоголю; на другому – розлади, спричинені органічним ураженням головного мозку; на третьому місці – порушення інтелектуального розвитку; на четвертому – шизофренічні розлади; на п'ятому – невротичні, тривожні розлади, включаючи депресію. Депресія може виникати внаслідок безробіття, бідності, нестабільності ситуації в країні, що стало наслідком війни, загострилося через пандемію COVID-19 та інші ситуації, вплив яких залежить від рівня стресостійкості.

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. №1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року» зазначено, що на 1.01.2017 рік майже 1 673 328 жителів країни перебували на обліку у лікарні через порушення чи проблеми з психічним здоров'ям. З них 694 928 людей звернулося через вживання алкоголю та наркотиків (це 3.9% від усього населення). У 2016 р. було госпіталізовано 182 415 хворих до закладів, що надають психіатричну допомогу.

У той же час у 2015 році смертність населення України від навмисного самоушкодження дорівнювала 17,7 на 100 тис. населення. Такі показники інвалідності через психічні розлади та показники смертності від навмисного

самоушкодження пояснюють недостатню ефективність реабілітаційних заходів у сфері охорони психічного здоров'я [7].

Роман Благута, кандидат юридичних наук, доцент, ректор Львівського державного університету внутрішніх справ, досить добре охарактеризував психічне здоров'я в сучасній Україні на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції. Він пише, що сучасне українське суспільство можна характеризувати як «суспільство невизначеності», адже в ньому одночасно є незатребуваними традиційні ідентифікаційні системи, але й одночасно починають формуватися механізми нових соціо-групових ідентифікацій. Унаслідок таких трансформацій почалися реорганізовуватися сфери життя, а саме економічна та соціально-політична. Через це можна помітити зміни у культурі, цінностях суспільства, в соціальній структурі та в соціальній поведінці. Окрім цього, на сучасний український соціум також впливають такі світові тенденції, як глобалізація, інтеграція та дезінтеграція у сферах економіки, політики, освіти та ін. Через це швидко зростає роль психічної складової у сферах життя суспільства, тому широке вивчення психічного здоров'я є вкрай актуальним. Окрім того, через події, що відбуваються на сході України, з'являються люди, які повертаються у звичайне, буденне життя після війни і вже зі зміненою свідомістю будуть впливати на подальший розвиток соціуму та країни [8].

Від стану психічного здоров'я залежить рівень якості життя, завдяки якому людина може відчувати себе повноцінною і значущою ланкою суспільного життя та бути гідним громадянином своєї держави. Населення, яке має гарний рівень ментального здоров'я, показує високу продуктивність праці, активну соціальну позицію, єдність, суспільний спокій та стабільність, що позитивно впливає на економічний та соціальний розвиток країни.

Проблему психічного здоров'я вивчають багато представників різних галузей науки і практики: психологи, соціологи, філософи, медики, педагоги. Водночас є багато підстав стверджувати про невеликий рівень превентивних заходів щодо запобігання критичних ситуацій у багатьох країнах.

Всесвітня організація охорони здоров'я на своєму сайті у 2013 р. оприлюднила звіт. У якому йдеться про те, що ВООЗ затверджено Комплексний план дій у галузі психічного здоров'я на період 2013–2020 років, який подовжено до 2030 р. на 72-й сесії у 2019 р. Цей план має на меті реалізацію глобальних та національних дій, які сприятимуть зміцненню психічного благополуччя. Він також включає в себе такі пункти, як «запобігання психічних розладів, забезпечення медичної допомоги, прискорення одужання, зміцнення прав людини і зниження смертності, захворюваності та інвалідності осіб із психічними розладами» [3]. Цей план спрямований на досягнення чотирьох завдань, одне з яких включає на первинному рівні комплексну інтегровану медико-санітарну та соціальну допомогу, яка оперативно реагує на зміни. Окрім цього, також є завдання, що мають на меті зміцнювати керівництво в галузі охорони психічного здоров'я, здійснювати стратегії зміцнення психічного здоров'я а також передбачено профілактику. Останнє завдання полягає у зміцненні інформаційної системи, а також проведенні досліджень у сфері ментального здоров'я [3].

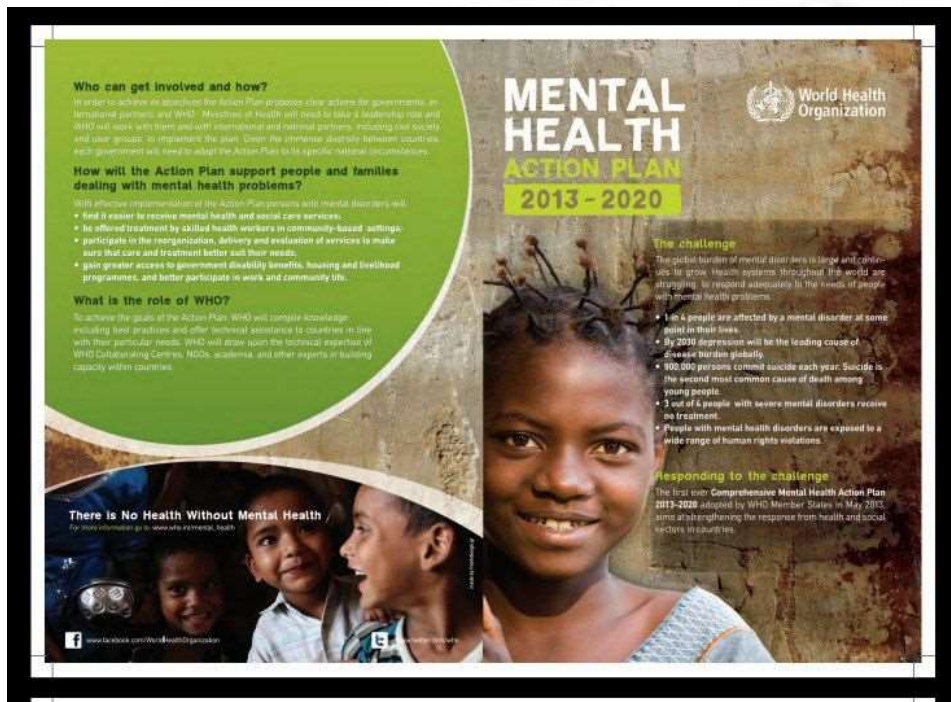

Рис 1. Комплексний план дій ВООЗ у галузі психічного здоров'я на 2013–2020 рр.

Цей план дій наголошує також на важливості захисту прав людини, звертає увагу на важливість зміцнення громадянського суспільства та порушує питання медичної допомоги, яка повинна відбуватися на первинному рівні» [3].

Рис 2. Комплексний план дій ВООЗ у галузі психічного здоров'я на 2013–2020 рр.

Можна виділити безліч способів, які зміцнюють ментальне здоров'я. Для початку це мають бути заходи, що здійснюються у ранньому дитинстві батьками, які виховують у дитині цінності та формують правильну модель соціальної поведінки. Далі батьки здійснюють підтримку дітей, закладають нові навички та знання. Важливим у формуванні психіки здорових дітей є заходи щодо зміцнення психічного здоров'я у навчальних закладах; потім на робочих місцях. До способів зміцнення також психіки слід віднести розширення соціально-економічних можливостей жінок, соціальну підтримку людей похилого віку. Також сюди належать створення та реалізація програм щодо запобігання насильства, які спрямовані на допомогу вразливим людям та людям, що опинилися у складних життєвих обставинах (серед них – меншини, мігранти, люди, які постраждали від конфліктів чи стихійних лих, внутрішньо переміщенні особи та ін.) [3].

Одним із видів первинної профілактики в соціальній роботі є саме соціальна реклама. Адже досить мало людей звертаються за допомогою в потрібні установи. Причиною цього може бути сором перед чужими або близькими людьми, невизнання проблеми чи проблемної ситуації, незнання своїх прав, відсутність інформації про можливість отримати допомогу, яку може надати держава чи якась профільна організація.

Саме через соціальну рекламу можна впливати на ментальне здоров'я суспільства. Саме через неї стає можливим інформування про заходи, організації, закони, програми, послуги та багато іншого, що допоможе людям зміцнити себе або допомогти близьким. У результаті більше людей буде інформовано, можливо, вдасться відвернути біду, адже люди у важких емоційних станах більше піддаються впливу.

В Україні рівень розвитку соціальної реклами є низьким, порівняно з країнами Європи чи США, адже багато організацій не надають уваги неприбутковим кампаніям, а держава, через низку чинників (економічна нестабільність, війна, пандемія та інші важливі питання), не може дозволити собі істотні затрати на соціальну рекламу.

Проте якщо на перший погляд може здатися, що певні відхилення та проблеми не є поширеними, не можна стверджувати, що їх не існує. Багато соціальних стартапів знаходять спонсорів, учасників, команду завдяки міжособистісному поширенню у вузьких колах та за допомогою соцмереж. Головним завданням сфери соціальної реклами є популяризація серед громадян нових проектів, сприяння залученню нових ресурсів. Проаналізувавши чисельні інтернет-ресурси, можемо переконатися, що існує безліч проектів, заходів, лекцій, програм та ініціатив, які позитивно впливають не тільки на ментальне здоров'я, а й на життя людей у цілому.

Держава також створює багато соціальних програм, які стосуються майже всіх сфер життя, але через обмеженість коштів не може забезпечити гарну рекламу, а спеціалізовані програми не доходять до своєї цільової аудиторії, а поширюються тільки серед людей, які вже отримують певну допомогу.

В Україні щороку проходить Національний фестиваль соціальної реклами. Започаткований та проведений уперше він ще у 2005 році, у місті Київ. Головна мета фестивалю – привернути увагу до соціальної реклами як до впливового чинника на суспільне життя українців [5]. Фестиваль представляє соціальні проекти, які розкривають важливі для України теми, серед яких варто виділити такі:

1. Команда «GresTodorchuk PR» разом із клінікою ISIDA створили комплексний соціально-комунікаційний проєкт під назвою «Відповідальне батьківство» і отримали Гран-прі на 10-му Національному фестивалі соціальної реклами у 2017 році [5].

Рис 3. Візуалізація проєкту «Відповідальне батьківство»

2. Команда TalanGroup разом із Національною Асамблеєю людей з інвалідністю України створили комплексний соціально-комунікаційний проєкт «Змінити ставлення за 365 днів» і отримали Гран-прі та 1 місце на 7-му Національному фестивалі соціальної реклами у 2013 році [5].

ИЗМЕНИТЬ ОТНОШЕНИЕ ЗА 365 ДНЕЙ
Партнерство Национальной Ассамблеи Инвалидов Украины и Ukrainian Fashion Week

Ситуация:
Коммуникации на тему помощи людям с инвалидностью очень точечные и, кроме жалости, никаких эмоций не вызывают.

Задача:
Люди с инвалидностью нужна не жалость, а равноправное участие в жизни общества. Среди всех ежедневных барьеров, с которыми они сталкиваются, есть проблема выбора одежды. Вместе с нашим клиентом Национальной Ассамблеей Инвалидов Украины, мы решили привлечь внимание общественности к проблеме и предложить дизайнерам одежды создать новую категорию на рынке – функциональная и качественная одежда для людей с инвалидностью.

Проблема:
Когда мы обратились к дизайнерам одежды с нашей идеей за год до результатов кампании, мы получили отказ. Лидеры мнения (дизайнеры), которые могут повлиять на общественное мнение, готовы «помогать», но не готовы лично вовлекаться в решение проблемы.

Решение и результаты:
Долгосрочная коммуникация в рамках программы «Толерантное Общество» в партнерстве с Ukrainian Fashion Week. В результате программы был получен масштабный охват (более 120 публикаций и 14 ТВ сюжетов), люди с инвалидностью в роли организаторов Ukrainian Fashion Week смогли ближе пообщаться с дизайнерами одежды и, наконец, 12 дизайнеров решились и создали настоящую коллекцию функциональной и современной одежды для людей с особыми потребностями. Пожалуйста, ознакомьтесь с видеореисом.

Рис 4. Візуалізація соціально-комунікаційного проєкту «Змінити ставлення за 365 днів»

3. «PlusOne DA» із серією із 3-х робіт «Вынужденная игра» зайняли 1-ше місце в номінації Друкована реклама та 2-ге місце в номінації Зовнішня реклама [5].

За новинами соціального сектору насамперед можна звертатися на сайт Міністерства соціальної політики України. Там розміщено багато інформації з різних тем та є контакти, що можуть допомогти, але все ж таки такої реклами недостатньо. Адже не всі люди мають доступ до Інтернету або ж достатньо знань для пошуку розв'язання проблем. Тому, як варіант реклами, можна організувати різні лекції, програми та заходи на різну тематику для різної цільової аудиторії та поширювати їх за допомогою шкіл, підприємств, точок роздрібної торгівлі, громадського транспорту та інших громадських місць. Серед таких проєктів є ті, що присвячені запобіганню домашнього насилля, профілактиці різних хвороб, запобіганню поширенню ВІЛ/СНІД, засобам захисту від COVID-19 та інші.

Рис 5. Друкована реклама «Вынужденная игра»

Соціальна реклама може не тільки безпосередньо впливати на глядача та прищеплювати йому певні цінності, інформувати чи попереджувати. Вона може також розвивати, поширювати інформацію про соціальні проєкти, які у свою чергу, мають вузько-спрямований спектр допомоги певним групам населення та, відповідно, покращують здоровий клімат серед населення. Серед успішних реалізованих соціальних проєктів України можна назвати такі:

- BiggggIdea – це проєкт ГО «Гараж Генг». Основна мета проєкту - популяризувати ідеї сталого розвитку та створювати контакт між бізнесом та

громадянським суспільством. Вони вперше в Україні заснували краудфандинг під назвою «Спільнокошт». Цей проєкт допомагає знаходити матеріальну підтримку для починань у галузі освіти, інновацій та підприємництва.

- UPSHIFT Україна – програма ЮНІСЕФ, яка реалізується Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ). Сам проєкт діє у 22 країнах. В Україні він реалізується завдяки ЄС та має назву «Посилення життєстійкості та підвищення громадської активності підлітків і молоді у східній Україні». Проєкт має на меті розвиток професійних навичок підлітків та молоді, насамперед вразливої молоді, яка постраждала від конфлікту на сході України. Також серед завдань проєкту – допомогти соціальному підприємництву у розв'язанні соціальних та екологічних проблем у громадах.

Ця програма використовує тренінги, наставництво та фінансову підтримку задля досягнення поставлених цілей. Програма розвиває життєстійкість молодих людей, що також є вагомою у формуванні психологічно здорового суспільства [6].

Окрім цих проєктів, які однозначно виконують роль соціальної роботи у формуванні здорового суспільства, запускаються й інші інновації, які змінюють світ, у тому числі й онлайн-платформи, які розповідають, об'єднують, популяризують корисні проєкти. Досить багато з них реалізується за рахунок ініціативних громадян.

Існують також і світові проєкти, пов'язані із соціальною роботою на макро та мезорівнях. Це такі:

- www.neziskovsky.cz – це чеський інформаційний центр громадських організацій. Він допомагає знайти інформацію про курси і тренінги, волонтерство та програми підтримки;

- SheEntrepreneurs – це програма, яка здійснюється в Середній та Північній Африці і спрямована на допомогу молодим жінкам-підприємцям;

- Inspire2Entreprise – організація, заснована Університетом Нортгемптон, мета якої – надавати підтримку соціальним стартапам від самого їх виникнення і далі. Зауважимо, що університет Нортгемптон – номер один серед установ, що підтримують соціальне підприємництво у Великобританії. Крім того, що навчають студентів, вони також допомагають їм запустити власне соціальне підприємство і, більше того, напряму інвестують у стартапи молодих підприємців за допомогою Inspire2Entreprise.

- Educate! – мета цього проєкту – трансформація середньої освіти та формування покоління лідерів у країнах Африки. Проєкт має красиве гасло від засновників, яке говорить про те, що головна мета освіти – підготувати учнів до життя, а не до контрольної роботи [5].

Отже, бачимо, що соціальна реклама може не тільки інформувати, попереджувати, прищеплювати цінності, але і давати можливість людям дізнаватися про проєкти, які в подальшому можуть допомогти не тільки зрозуміти важливість ментального здоров'я, але й безпосередньо долучитися до проєктів, отримати допомогу або ж допомогти тим, хто цього потребує. Таким чином, держава може формувати у людей розуміння важливості своїх психічних станів, цінності не тільки фізичного, але й ментального здоров'я, формуватиме звичку піклуватися про своє здоров'я.

Більшість розвинутих країн мають свої програми та проекти з боротьби з різними захворюваннями, проблемами в суспільстві (наприклад, «SheEntrepreneurs», «Ispire2Entreprise», «Educate!»). Це програми боротьби з раком, діабетом, ВІЛ/СНІД, з підтримки вакцинації. Соціальна реклама охоплює інформаційні кампанії з приводу правильного ставлення до людей з інвалідністю, до представників національних, расових, етнічних, релігійних і мовних меншин. Така реклама також спрямована на пропаганду відповідального батьківства, здорових стосунків у сім'ї, протидії домашньому насиллю, пропаганду здорового способу життя тощо. До прикладу, кампанії проти ризикованої поведінки охоплюють три найактуальніші теми: куріння, уживання наркотиків та надмірне або незаконне вживання алкоголю. Щоразу більше уваги в такій рекламі відводиться інформації про безпечне користування інтернетом та соціальними мережами [7].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дає підстави зробити певні висновки. Ментальне здоров'я країни та особисто кожного залежить від багатьох чинників, але, як показало дослідження, наслідки можна корегувати. Вчасне виявлення та розв'язання проблем дозволить не контролювати стан здоров'я людини та запобігти його порушенням. Саме правильна соціальна реклама на теми ментального здоров'я може це скорегувати. Якщо буде проінформована достатня кількість людей, особливо з групи ризику, то багатьох негативних наслідків можна уникнути. Можливо, стан економіки нашої країни не дозволяє поки що достатньо фінансувати соціальну сферу, але стараннями наших людей створюються особливі можливості для майбутнього. Світова практика дає гарний приклад для наслідування та допомагає нашій країні розвивати соціальні ініціативи, зокрема в соціальній рекламі як одному з інструментів профілактичної діяльності в соціальній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UPSHIFT Україна. Посилення життєстійкості та підвищення громадської активності підлітків і молоді у східній Україні. URL: <https://upshiftukraine.org/upshift-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b0/>.
2. World Health Organization. International Classification of Diseases 11th Revision. URL: https://icd.who.int/en/?fbclid=IwAR0BBJ_hdccrHUihE9XmhUvl3Ad8AR0R7n_9D56Qn4FN09fPkstTijLhdgs
3. World Health Organization. Comprehensive mental health action plan 2013–2030. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241506021>.
4. Всесвітня організація охорони здоров'я WORLD HEALTH ORGANIZATION 30 березня 2018. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>
5. Національний фестиваль соціальної реклами. Комплексний соціально-комунікаційний проект «Відповідальне батьківство». URL: <http://socialfestival.in.ua/rus/granpri/?fbclid=IwAR3xzKLPjb06Hs8miM8MR7gXJjgXnkL-wSloDCbqRfY3Clm6JH97omokSG8>.
6. П'ять соціальних проектів для лідерів та підприємців. URL: https://platfor.ma/magazine/text-sq/social/social-projects-entrepreneurship/?fbclid=IwAR1QUwZcwIJLzDLg0o2g_x6Vw7tPFqJ8HZfeYS8aZLKwn7ReucLzAq6a3iQ.

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року» від 27 грудня 2017 р. № 1018-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>
8. Шаронова І.В. Психічне здоров'я особистості як предмет психологічного дослідження. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2013. Випуск 20. URL: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/05/20-68.pdf>

REFERENCES

1. UPSHIFT Ukraine. (2018) Strengthening the resilience and increase of public activity of adolescents and youth in eastern Ukraine. URL: <https://upshiftukraine.org/upshift-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b0/>.
2. World Health Organization. International Classification of Diseases 11th Revision URL: https://icd.who.int/en/?fbclid=IwAR0BBJ_hdccrHUihE9XmhUvl3Ad8AR0R7n_9D56Qn4FN09fPkstT
3. World Health Organization (2013). Comprehensive mental health action plan 2013-2020-2030. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241506021>.
4. World Health Organization (30.03.2020). Mental health. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>
5. National Festival of Social Advertising. (2017) Complex social and communication project «Responsible parenting». URL: <http://socialfestival.in.ua/rus/granpri/?fbclid=IwAR3xzKLPjb06Hs8miM8MR7gXJjgXnkL-wSloDCbqRfY3Clm6JH97omokSG8>.
6. Platforma (25.03.2015). Five social projects for leaders and entrepreneurs. URL: <https://platfor.ma/magazine/text-sq/social/social-projects-entrepreneurship/>
7. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine (27.12.17). «On approval of the Concept of mental health development in Ukraine for the period up to 2030» № 1018-r URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>
8. Sharonova I.V. (2013) Mental health of the individual as a subject of psychological research URL: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/05/20-68.pdf>